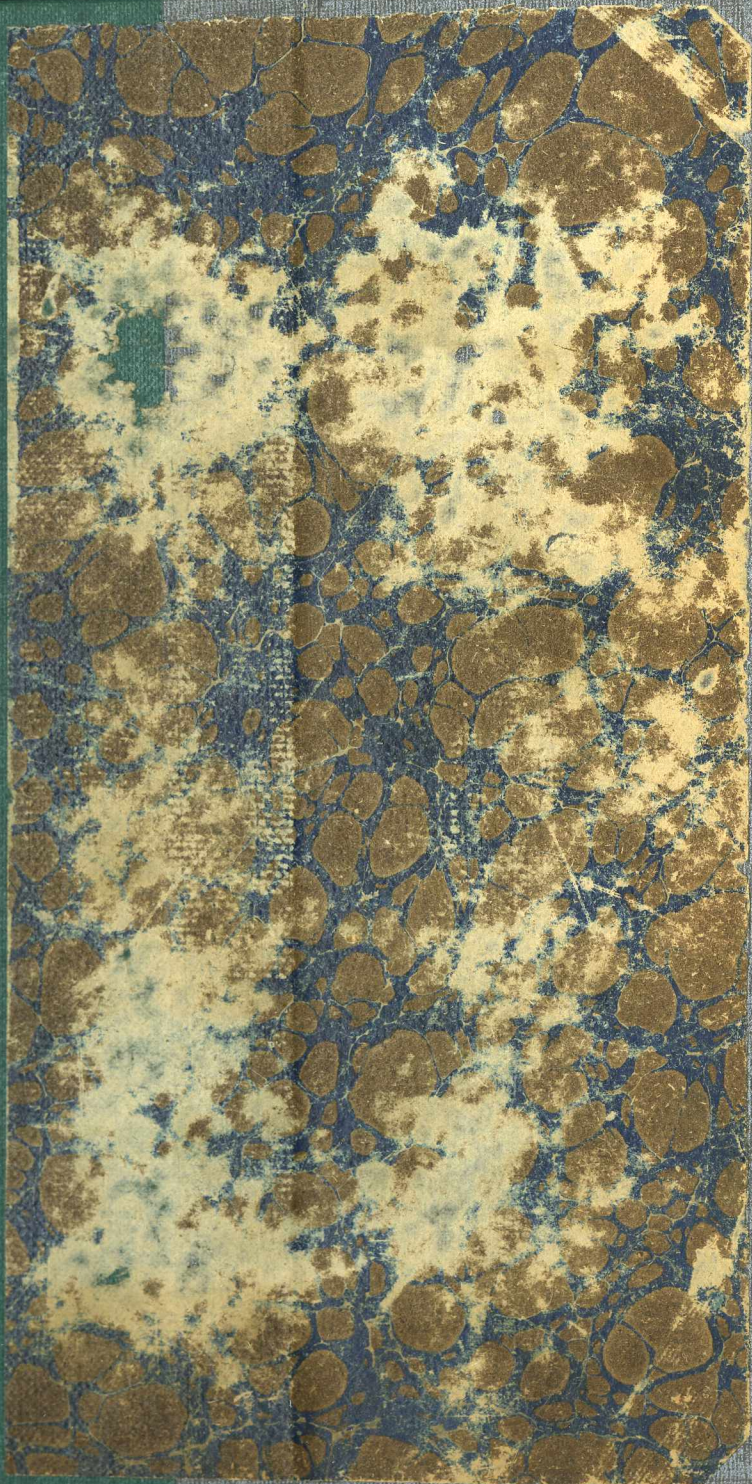

Politikai
röpiratok.

105.

VEGYES HÁZASSÁGOK,

POLGÁRI, EGYHÁZI ÉS ERKÖLCSI

105
827

SZEMPONTBÓL TEKINTVE.

...em csak számos erkölcset, törvényt
...és minden törvényt is követni
...melyek között az erkölcsi törvények
...egyik legfőbb kötelessége az erkölcsi
...és minden törvényt is követni
...melyek között az erkölcsi törvények
...egyik legfőbb kötelessége az erkölcsi

2002

EGY HÁZAFITŐL.

1841.

2.

...a házasságok között az erkölcsi törvények
...egyik legfőbb kötelessége az erkölcsi
...és minden törvényt is követni
...melyek között az erkölcsi törvények
...egyik legfőbb kötelessége az erkölcsi

Koppay

EGERBEN, 1841.

Az érseki lyceum bétűivel.

a' példák pedig huznak, vagy is a' látókat a' követéseikre mintegy ragadják. De minthogy a' jelen való tárgyban gyorsabb eszközökre szükség vagyon, lássuk tovább, hogy lehet azokhoz eljutni.

32. §.

Minthogy a' jeles erköltsök, és a' jó példák nem azonnal, hanem tsak üdő jártával gyümölsözni szoktak, a' vegyes házasságokról való vita pedig gyors orvoslást kíván; azért ahoz az én tsekély véleményem szerént, még így is hamarjában eljuthatnánk, ha a' vegyes házasságokról szőnyegen lévő vitát, addig is, mig arról annak utján, teszem az Országgyűlésen, vagy a' nemzeti Zsinaton valami bizonyosabb meg nem határozatnak, egészen fel függesztenénk, és egyszer mind ő Királyi Felségét is alázatossan megkérnénk, hogy ezen dologban a' Római Pápnak tanácsát, úgy mint a' Szent László a' házas Papok eránt tselekedett, a) megkeresni kegyelmessen méltóztassék. Az alatt pedig a' világi Rendek, és Karok magokat ezen tárgyba, és általjában a' vallás' dolgába ne avassák, megemlékeztvén Krisztusnak ezen parantsolatjáról: *Adjátok meg a' Császárnak, a' mi Császári, 's az Istennek, a' mi az Istené.* Egyéberánt pedig, midőn ezen együgyű értekezésemet a' nagy érdemű magyar Közönség" elejébe terjeszteném, minden kegyes olvasómnak bátor vagyok Horáziussal mondani: — — — — *si quid novisti rectius istis, Candidus imperti! si non, his utere mecum.*

(a Presbyteris autem, qui prima, et legitima duxere conjugia, indulgentia ad tempus datur, propter vinculum pacis, et unitatem Spiritus Sancti, quosque nobis in hoc Domini Apostolici paternitas consiliatur. S. Ladis. L. 1. C. 3.

Nem csak számos értekezések forognak kezeinken, hanem hir-lapjaink is bőven vitatkoznak e tárgy felett, mire nézve csak nem egészen feleslegesnek látszott előttem csekély észrevételemnek közlése, míg egy Tisztársam mind azok mellett is, egy népszerű, és minél rövidebb értekezés hiányáról nem panaszkodott. Ekkor tökéllém-el magamat, hogy a' kérdéshez magam is hozzá szólok, és pedig úgy, hogy mivel már amazok igen kitüntették azon polgári, egyházi és erkölcsi nézeteket, mellyek szerint eléggé terjedelmes honi törvény-könyvünkben nem létezik olly törvény, melly az egyházi Elöljárókat a' feltétel nélküli vegyes házasságoknak akár szóval, akár tettel leendő helyeslésére köteleznék, és a' mellyeknél fogva azokat az Anyaszentegyház soha sem is helyeslette, én egyedül csak ama hármos tekintetbeli lehetetlenségre szorítkozzam, felvilágosítandó, a' mennyire Isten tudnom adta 1-ör hogy polgári-törvényhozó hatalom sem általában, sem különösen nálunk olly törvényt nem is hozhatott, hacsak a' zsarnokságnak undok bélyegét önnön homlokára sütni nem akarta; 2-ör hogy az anyaszentegyház mint bizonyos célra összeállott társaság a' feltétel nélküli vegyes házasságokat meg nem engedhette, és még kevesebbé 3-ör mint az erkölcsi törvények' örje.

A' polgári törvényhozóhatalom olly egyház iránt, melly hit és erkölcsbeli szerkezeténél fogva valamint a' király mint nemzet' feje és atyja, úgy nem különben a' haza iránti szeretetet, és a' szükséges, vagy hasznos áldozatokban mutatkozni szokott hivséget olly rendithetlen, alapokra építi, hogy ezeknél erősebbeket csak találni, de az emberi természethez képest

még csak gondolni sem lehet, magát ellenséges állásba nem teheti, ha csak a' nemzeti közjót, mellynek korszerinti gyarapítására meghívottnak vallja magát, minden alapjaiból kiforgatni, és így önnön kitűzött céljával homlok egyenest összeütközni nem akar.

Az alapok tudniillik, mellyekre a' katolika Anyaszentegyház fejedelmeink, és ezekkel közös hazáink iránti hivséget, *) világszerte építeni szokta, summásan felfogva így állanak: valamint az Istentől csak egy Messiás ígértetett az emberi nemzetnek a' legfőbb dolgokban leendő felvilágosítására, és megváltására, úgy az egész emberi nemzet, ha megszlott is azon kérdésre nézve: eljött e' már? de abban: hogy csak egynek, és nem többnek kell vala jöni, tökéletesen megegyezett, valamint abban is, hogy a' Prófétáknak számos és igen világos jövőlései szerint csak a' Mesiásnak és senkinek másnak lett legyen azon hatalom fentartva Isten ő Sz. Felségétől, mellynél fogva az időhöz szorított Zsidó Szentegyházat, és evvel az ő törvényt megszüntetvén, minden hely- és időbeli embereket egyiránt kötelezendő új törvényt, tudniillik az igaz keresztényi hitnek, reménységnek és szeretetnek törvényét hirdeté, és ennek teljes épségében és eredeti tisztaságában leendő fentartására, — a' mint a' Sz. Írás nevezi: Isten' országát e' földön, vagy Anyaszentegyházat — alkotna, melly az érintett célhoz képest fennmaradna világ' végezetéig.

Továbbá, mivel azon isteni bölcsesség, mellyel Krisztus Urunk mint valóságos Isten — ember azon új törvényt alkotta, és hirdette, előre látta, hogy a' tétovázó emberi elme, és annyi féktelen indulatok alá vetett emberi szív magára hagyatva elégtelen az ő tanításának az új törvénynek nem csak ere-

*) Érttem a' Katolikus Keresztényeknek, kik bár mi távolságra lennének is egymástól, egyházilag egy testté, és lélekké alakúlnak azon egy hitnek szoros köteléke által, bármi néven nevezendő polgári igazgatóikat, és bármi éghajlat alatt létező hazáikat.

deti tisztaságában, — a' mi, megváltásunk' nagy czéljára, az örök végzeteknél fogva elég nem vala, — hanem egyszers' mind csonkítás nélküli teljességében leendő fentartására, a' legvilágosabb szavakkal ígérte, hogy a' melly isteni bölcseség és hatalom munkálkodott azon Anyaszentegyháznak alakításában, ugyan az fog szünet nélkül örködni, annak az enyészettől, és a' religiónak belső valóságát, az az a' hitnek czikkelyeit, és a' fedhetetlen erkölcsnek szabályait érdeklő hibáktól megőrzésére. Rövidség' okáért elég légyen az isteni Mesternek ezen ígérését, úgy, mint azt egyik Apostola Sz. Máté Evangelista felfogta, és feljegyzette, előadni. *Köszálon fogom építeni úgymond az én Anyaszentegyházamat, és a' pokol kapui, — az az a' pokol' lakóinak, és ezeket követő földieknek erőködése, fortélyá, álnoksága, a' pogányoknak, zsidóknak, és kebeléből kitörő eretnekeknek ellenszegülése, 's törekvése, — erőt nem vesznek rajta, a' 16. r. 18. v. — Elmenvén tanitsatok minden nemzeteket, — — tanítván őket megtartani, mind a' miket parancsoltam nektek.* Tehát nem vala szabad a' tanítóknak Jézus' tanításában válogatni, akár a' hitet és reménységet, akár a' szeretetet illeték volna annak részei. *És ime én veletek vagyok minden nap világ végezetéig,* a' 28. r. 19. 20. vv. A' ki ezen szavakat nem az isten-emberi bölcseségnek, és hatalomnak szakadatlan öröködéséről, hanem más valamiről érti, az azokon nyilvános erőszakot tesz, és nem a' Sz. Írás' értelmét hozza ki a' Bibliából, hanem a' magáét viszi abba belé.

Ennyiből áll mind az, a' mit Krisztus Urunk' igaz Anyaszentegyházának, — értvén ez alatt a' tanítói karnak egyetemét, — hibázhatlanságáról hiszünk, mire nézve bátor vagyok kérdeni először: képes e valaki bármi sarkalatos keresztényi igazságot nevezni, az egyes hitbeli czikkelyekre nézve tudniillik, melly világosabb szavakkal lenne letéve a' Sz. Írásban, mint a' katólíka hitnek ezen elve, és

alapja? Másodszor lehet e religiót csak gondolni is, melly a' hazafiúi kötelességeknek mind tiszta és teljes felfogására, mind erők szerinti bétöltésére nagyobb ösztönt adhatna, mint épen a' katólíka religió, melly midőn azokat erkölcsi szabályinak sorába beszövi, egyszer'smind tanusítja, hogy az Anyaszentegyház mint annak örje és magyarázója, a' keresztény hit és erkölcs dolgában csalhatatlan?

Mivel ezen két kérdésre lehetetlen máskép' mint tagadólag felelni, igen világosnak látszik előttem, hogy azon polgári törvényhozó, ki a' Katólíka Anyaszentegyház iránt ellenséges állásba helyezi magát, a' nemzet' lelki és testi jólétének, fenmaradásának, és virágzásának is ellenségévé válik, midőn a' törvényhozás' ezen czéljainak leghathatósabb támogatóját hatáskörében gátolni törekszik, hogy abban belső és külső szerkezetéből kiindulva szabadon ne foroghasson. Ha tehát mind jó barátinknak, mind és leginkább ellenfeleinknek köz véleménye szerint minden vallás, melly a' Nemzetnek polgári boldogságával nem ellenkezik, a' természet törvényénél, a' lelkiisméretnek elidősítést nem szenvedő szabadságánál fogva türeelmet követelhet olly módon, hogy ha annak követői mint polgárilag ártatlan valóságok valamelly tartományban megszenvedtetnek, hiedelmökhöz képest az isteni tiszteletnek legjobb módjáról magok között szabadon rendelkezhessenek, ha továbbá az illy türedelem' hijánya azon tartománynak világi hatóságait a' zsarnokság' vádjá alá helyezné, mit nem mondhatnánk azokról, kik a' polgári alkotványnak, és ettől függő nemzeti boldogságnak legerősebb támasza iránt türelmetleneknek mutatkoznának? Ezen türelmetlenségnek méltatlansága, vagy világosan kimondva, szörnyűsége még inkább ki fog tűnni ezen kérdésnek erkölcsi szempontjából.

Ezen észrevétel áll bármelly nemzeti közállomásra nézve, a' polgári törvényhozásnak philosophiájánál fogva, hogy pedig áll kiváltképen is nem-

zeti alkotványunkra nézve, kiviláglík Verbőczynek Prologusának 9ik Czíméből, hol félremagyarázhatatlan szavakkal mondatik: „hogy olly írott törvény mit sem ér, melly az Egyháznak régi szabadságába ütközik, ugyan ezt kellene tartani azon törvényről, melly a' lelkek üdvösségét illető dologban hozatnék.“ Ha tehát az 1790/1iki Legislatioról nagy megsértés nélkül fel nem lehet tenni, hogy körének határit vagy nemismérte, vagy ezeken túl csapongani akart volna, polgárilag és erkölcsileg lehetetlen, hogy a' 26ik törvény cikkelyben akár lelkek üdvösségét kizárólag illető dologban, akár a Katolika Anyaszentegyháznak nyolcz százados szabadsága ellen rendelkezni kívánt volna, már pedig meghatározni: milly lelki állapot légyen szükséges arra, hogy valaki a' házasság' szentségét méltóképen, az az szentségtörés' bűne nélkül felvehesse? kizárólag lelkek üdvösségét illető kérdés, és az Egyház' szolgájit ünnepélyes áldásadásra, vagy egyéb egyházi szertartások' kiszolgáltatására lelkök-ismérete ellenére törvény által szorítani akarni, annyit tenne mint annak Országos, s' zeti alkotványunkkal egykorú szabadságát ellenzeni. Én illy valamit az érintett esztendei Legislatiónak sem Katólikus, sem leginkább Evangelikus részéről fel nem tehetek, mivel csak úgy várhatták a' lélekisméretbéli szabadság' fogalmához képest vallásuk szabad gyakorlatának tágítását, ha a' mi szentegyházunknak szabadságát, a külső isteni tiszteletnek; — melyhez a' szentségek és egyéb szertartások tartoznak, — rendezésében, a' világi hatalomtóli függetlenségét, mellynek már akkor nyolcz százados birtokában valánk, méltó tekintetben tartanak. És valóban, az Evangelikus félről annál kevesebbé lehet feltenni, hogy ambátor ők a' világi Fejedelmeket egyházi főnek ismérik és vallják elvökhöz képest, még is a' vallás és külső isteni tisztelet' dolgábani függésöket kizárólag egyházi Elöljáróikra kívánták szorítatni, a' mint megis nyerték.

El nem mellőzhetem azon észrevételt, melly eb-

beli felfogásom ellen, legalább sokakra nézve igen erősen látszik állani, hogy tudniillik: midőn az említett Legislatio világosan parancsolta a' vegyes házasoknak Katolikus Lelkészek előtti összekelésöket, ezeknek tagadhatlanul olly hozzájárulásukat értette, a' minő akkor nálók szokásban volt, ugyan azért ha az ünnepélyes áldásról nyilván nem rendelkezett is, mindazonáltal azon törvényt illy szándékkal hozta. — Ez az ellenfél Achillese, de ha ők a' nyilvános rendelkezés' hiánya mellett jógosítva vélik magokat, hogy a' Legislatio' szándékából ellenünk következtessenek, ezen jogot tőlünk sem tagadhatni meg, hogy tudniillik azon következtetés, és ennek értelmében több Törvényhatóságok által Lelkészeinkre szabott szigorú büntetés elől ama többször tisztelt Legislatio', szándékának szárnyai alá menekedhessünk. Ezen szabadságali élhetésünket, az Ellenfélnek nem csak nagylelkűségénél, és evvel járnai szokott engedékenységénél, hanem a' szoros igazságnál fogva is reméllyhetjük, mivel mindenkit a' természetnek szent. s' változást nem szenvedhető törvénye önnön védelmére kötelez honi törvényeink, és törvénykezési szokásaink pedig törvénye könyvünkben előforduló fenytékeket, csak a' legvilágosabb, minden kétségen kívül álló esetekben tartják alkalmazhatóknak, az az a' mint Törvény-tudóink szokták mondani: az illy törvények leg szorosabb magyarázatúak. Lássuk tehát mi kedvező létezhet ama törvényhozói szándékban részünkre.

Hogy azon Legislatio' az egyházi hatóságot, a' vegyes házasságoknak olly esetekbeni megáldására is kívánta volna kötelezni, mellyekben az ezt elvénél, hit és erkölcsbeli szabályainál fogva nem teheti, fel tenni sem lehet, ha csak azt nem akarjuk gondolni, hogy a' lelkiismeret szabadságát, mellyet Evangelikus polgár-társaink részére, a' mint világosan monda, — örök időkre kielégítőleg biztosított, reánk nézve elnyomni, hogy továbbá a' felhozott szükséges feltételnek ellenére, Egyházunknak annyi élő

törvényeink által biztosított jussait felforgatni, és a' lelki dolgokba avatkozni, hogy végre az 1606iki Bécsi Békekötésnek óvását: *absque tamen praejudicio religionis romano-catholicae*, olly igen érzékenyen megsérteni akarta volna. Ugyan azért, ha a' mit ki nem mondott odaértette is, hogy tudniillik a' katolikus Lelkészek, kik előtt a' vegyes házasságok köttetni rendeltettek, ezekhez az akkoron szokásban volt mód szerint járuljanak, szinte hozzá kell vala nékie érteni: a' mennyiben ez a' *Katolika Anyaszentegyház' elvével, hit és erkölcsbeli szabályaival összeférhet.* — És ugyan mit hoznak ezek magokkal? Rövid kivonathan ezt: az erkölcsiségnek, és ettől függő lelki nyugalomnak, ideig és örökké tartó boldogságnak eszközei minden más egyházi alkotványban kisebb nagyobb mértékben csonkítva lévén, azok egyedül csak a' *Katolika Anyaszentegyház'* kebelében léteznek teljes épségökben azon számmal és hatósággal, mellyel eleve Krisztus Urunk és Apostolai által összeszerkeztettek; következőleg: mivel kinek kinek fő kötelessége hármni néven nevezendő felebarátjának üdvöztségét úgy mint önnön magáét teljes lelkéből és erejéből eszközölni, nem csak az egyházi férfiaknak, hanem minden katolikus embernek azon kell lenni, hogy a' mennyiben csak rajta áll, minden ember a' *Katolika Anyaszentegyház'* kebelében neveltetvén, az érintett eszközöknek birtokába, és használatába jöhessen. Ez az elv, és ebből folyó fő erkölcsi kötelesség. A' mi pedig az egyes hit és erkölcsbeli szabályokat illeti, ezek így állanak: a' házasság szentsége nem a' természet feletti isteni malasztnak megszerzésére, hanem az összekelni akarók lelkében már létező malasztnak, a' házasság' olly igen szent céljaira leendő öregbítésére lévén rendelve, hogy ezt valaki a' szentségtörés' igen nagy bűne nélkül, s' üdvességesen felvehesse, ahhoz, a' mennyire csak embertől telhetik, tiszta lélekkel, istenes szándékkal kelletik nékie járulni, ezt pedig az olly katolika személyről, felnemtehetni, ki az előterjesztett elv és erkölcsi fő

kötelességnél fogva eléggé figyelmeztetvén, mind e' mellett is kész, Istentől nyerendő magzatit a' Katolika Anyaszentegyházon kívüli neveltetésre általengedni; a' mennyiben tehát az egyházi férfiak volnának ezen szentség' kiszolgáltatói, a' katolika nőnek illy lelki állapotját ünnepélyes hozzájárulásukkal nem helyeselhetik, és annál kevesebbé szolgálhatnak eszközül annak szentségtörésére. Lehet e' világosabb indító okot kívánni annak megismérésére, hogy a' Legislationnak szükségképen oda kell vala érteni a' mit felebb mondtam: *a' mennyire tudniillik a' divatozó hozzájárulás a' Katolika Anyaszentegyháznak elvével, hit és erkölcsbeli szabályaival összeférhet.*

Ez vala az ellenfél Achillesének egyik, és talán jobb, ugyan azért erősebb s' ügyesebb karja, de van még egy másik is, melly illy alakban szokott ellenünk felemeltetni: hogy az akkoron divatozott szokás az Anyaszentegyház elvével, hit és erkölcsbeli szabályaival összeférhetett, önmaga avval tanúsítá, hogy a' vegyes házasságokat azon törvény' keletkezése után, és olly esetekben is megáldotta, mellyekben a' katolika nő gyermekeinek Szentegyházunk kebelébeni neveltetésök felől eleve biztosítva nem vala, és ez így ment fél század lefolytával. — Ez igaz, de ezek is igazak: tör hogy annak elhatározása, mi férhet össze, és mi nem azon elvvel, és szabályokkal, azon férfiktól kell tanulnunk, kik az isteni örök tanácsnak időben, s' helybeni kifejlődzése által a' hívek' oktatására hívatatván, ifjú koroktól fogva mintegy kézen fogva vezetnek a' keresztény katolika hitnek és erkölcsnek ismételére, hogy az igaz hitnek, reménységnek, és szeretetnek isteni törvényei szerint, Isten, önmagok, és embertársaik iránti kötelességeikről igaz és hibátlan lelkiismeretet alakíthassanak mind ön magokban, mind a' reájok bízott hívekben, és épen ezen lelkiismeretnek szava volt az, melly az 1790/4 26ik t. Cz. ellen az egész Egyházi Rend, és a' Polgári Rendnek számos, s' nagy tekintetű tagjai által emeltetett, pedig még az a' leá-

nyok neveltetését kezeinkben hagyta, és a' fiaknak evangélikus neveltetésöket megengedte ugyan, de polgári kötelességgé nem tette. — 2-or Az Egyházi Rend a' vegyes házasságokat ötven esztendő folytával megáldotta a' fentérintett esetekben is, mert a' Nemzet is megszenvedte, és törvényhatóságai által végrehajtotta a' Reversálisokat, és így azon esetekben sem szűnt meg a reménység, hogy talán majd későbbben, midőn már tudniillik a' gyermekek neveltetéséhez kellek fogni, biztosítandja a' férj katolika feleségét hogy ennek felébredt lelkiisméretét megnyugtassa, és léssen honunkban törvényhatóság, melly ötet akár hiteles tanúk előtt, akár írásban nyert biztosítványával fogva nyert jusában fentartandja. De most egészen máskép áll a' dolog, mióta a' Nemzet törvény által kívánta a' Reversálisok' érvényességét megszüntetni, mióta azon örök időkre szánt törvény cikkelyt úgy akarja módosítani, hogy mind a' két nemben lévő gyermekeket atyjok vallásában nevelni polgári kötelesség légyen. Világos ebből, hogy nem a' Magyar Anyaszentegyház változtatta irányát a' Nemzetre nézve, hanem ez az Anyaszentegyházra nézve, eddig nem tapasztalt szigorúsággal lépven fel ellene. Hogy tehát a' haza és világ színe előtt minél hathatósabban kitüntethesse, mennyire fáj anyai szívének a' képviselői Táblának azon vádja, mintha a' Reversálisokat eddig is törvénytelenül kívánta s' szedte volna, és ne hogy ezen nézetben legkevesebbé is osztozni látszassék, azokat legalább addig, míg talán jövődöre polgárilag megszüntetnek, már nem csak tanítással, kéressel, s' intéssel mint eddig, hanem hatalmában álló *sanctioval*, úgymint az áldás megtagadásával is sürgeti. A' mit annál szabadabban tehet, sőt tenni tartozik is, mivel alaposabb a' feletti meggyőződése, hogy a' Reversálisokra nézve a' polgárok szabadságát törvény által megszorítani épen nem szükséges, mivel a' hiúságnál hiúbbak azon álfogások és okoskodások, mintha a' Reversálisok akár a' természetnek, akár

hazánknak eddig elé ismért törvényeibe ütköznének. Ha tehát a' legközelebb múlt ország-gyűlése, — a' mint ezt Csanádi Püspök Lonovics József Ő Excelentiája T. N. Temes Vármegyéhez intézett hivatalos nyilatkozatában igen bölcsen, és tudtomra legelőször véve észre, — megismérte, és szóval és tettel is vallotta azt, hogy egyházi szertartásokról rendelkezni a' polgári Legislationak körébe nem esik, kérdem: hogy mondhatják azt egyes Törvényhatóságok, hogy az 1790¹/₄i Leglátio, midőn a' vegyes házasságoknak Katolikus Lelkész előtti összekötését elrendelte, egyszersmind az akkoron divatozó egyházi szertartásokról azt rendelte volna, hogy ezek bármikép változnék is a' nemzeti irány, bármikép ellenzenék is azokat hitünknel fogva időszaki körülmények, kiszolgáltatassanak. Illyvalamit ama Leglátio nem rendelt, a' zsarnokságnak legvilágosabb, s' legmagosabb foka nélkül nem rendelhetett, a' honnan is már kézzel tapíntható, mit kellessék nem irántunki engedékenységnél, hanem a szoros igazságnál fogva az 1647iki 14ik Czikkelynek az áldást meg tagadó Lelkészeinkre való alkalmaztatásáról tartani, mellyről itt bővebben értekezni annyit tenne mint időt és szót vesztegetni. Általmegyek tehát az egyházi és erkölcsi nézetekre, mellyeknek kifejtésénél, a' polgári nézetnek előre bocsatott kifejtése után, mind a' dolog természeténél, mind feltett szándékomnál fogva, igen rövid leendek.

A mi egyházi nézetimet illeti: ha egyes személyeknek, az úgy nevezett egyedeknek vagy egyéneknek mind jusok, mind ebből eredő kötelességök van törvényes úton s' módoni fentartásukra, minél inkább kelletik ezt tartanunk egy erkölcsi, annyi emberi egyedeket magában foglaló személyről, a' Katolika Anyaszentegyházról. Ha pedig ez így van lehetetlen nékie a' feltétel nélküli házasságokat akár szóval, akár tettel s' gyakorlással helyesleni, lehetetlen azt, ki gyermekeinek az ő kebelétől elszakasztásában, sőt ellenséges irányban leendő neveltetésök-

ben egykedvűleg megegyezik, szive szerinti leányának tekinteni. Hát ha még azon isteni rendeltetését tekinti, mellynél fogva csak nékie, mint Jézus szep-lőtelen jegyesének, mint az egész emberi nemzet' erkölcsi ápolására rendelt anyának van mondva: *elmenvén tanítsatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani mind a' miket parancsoltam néktek. Sz. Máténál a' 28. r. 19. v. és pedig ezen lelket rázó sanctióval: ha ki az Anyaszentegyházat nem halgatja, légyen néked mint a' pogány és publikánus,* Ugyan ott a' 18. r. 17. v. Ha meggondolja a' mit sz. Pál Apostol a' házasságról mond az Efesusiakhoz az 5. r. 52. v. *ez nagy titkos szentség, én pedig a' Krisztusban és az Anyaszentegyházban mondom,* melly szavaknál fogva a' hívek házasságának, a' mennyire csak emberektől telhetik, azon lelki örökös kapcsolatot, melly Krisztus Urunk, és az általa alapított Anyaszentegyház között létezik, minél tökéletesebben kelletik ábrázolni, és a' melly kapcsolatról így ír a' nemzetek Doktora, ugyan ott a' 25. v. *Krisztus szerette az Anyaszentegyházat, és önnön magát adta érte, hogy azt megszentelné s. a. t.* Apostolok cselekedetinek 20. r. 28. v. pedig: *vigyázzatok magatokra, és az egész nyádjra, mellyen titeket a' sz. Lélek Püspökökké tett az Isten Anyaszentegyházát vezérleni, mellyet a' maga vérével keresett. A' 52. v. vigyázzatok megemlékezvén hogy három esztendeig éjjel és nappal meg nem szüntem, könyhüllatásokkal intvén mindeniteket, és most Istennek ajánlak titeket.* De ugyan ki mondhatná a' nyilvános igazság' tetemes sérelme nélkül, hogy az olly katolika személynek összekelése, kit vagy a' hit-tóli elszakadástól félhetni, vagy kiről hites társának megtérítésére fordítandó lelkes munkálkodást felnem tehetni, vagy épen kitől az Anyaszentegyház fájdalommal kéntelen érteni, hogy leendő magzatinak annak kebelén' kívüli neveltetésökben' megegyeze, azon örökös lelki összeköttetést a' lehetőségig ábrázolja? Holott az Isten-Embernek nyilván kimondott

szándéka szerint, minden igaz kereszténynek, a' mennyiben csak rajta áll azon kell lenni, hogy egy akol legyen és egy pásztor, sz. János Evangéliomában a' 10. r. 16. v. és valamint egy az Isten, egy legyen az általa kinyilatkoztatott religio vagy hit is. sz. Pál Efesusiakhoz a' 4. r. 5. v. — Azon isméretes mentség, hogy az Isten is túri a' tőlünk különböző hitűeket, ötet ki nem mentheti, mert az Isten túri általában a' bünösöket is, és mégis tartozunk a' bünt mind magunktól, mind másoktól távoztatni, és ha az Isten a' bünt általában tiltja, tiltja annak egy különös nemét is, melly Krisztus' egyetlen egy nyájának több felé szakasztásában, és ezen szakadás' fentartásában, mintegy örökítésében áll. Hijába hívatkoznék ő sz. Pálnak ama szavaira: *szükség hasonlósoknak is lenni*, a' Korintusiakhoz 11. r. 19. v. Mert valamint sz. Pál ezen hasonlásokat nyilván kárhóztatja, ámbátor azok nem az Úr'-Vacsorájának hitbéli czikkelyét, hanem annak vételében kezdett külső szertartásokat érintették; úgy nem különben Krisztus Urunk is minekutánna mondotta volna: *szükség hogy botránkozások jöjjenek*, hozzátette: *mindazáltal jaj annak az embernek a' ki által botránkozás jő*, Sz. Máténál a' 18. r. 7. v. Nem tehát, mintha maga az Isten is a' szakadásokat meghasonlásokat, botrányok szerzését helyeslené, ki a' hit egységének fentartását a' botrányok' távoztatását szoros kötelességünkké tette, hanem olly értelemben mondatnak ezek s' ezekhez hasonlók, hogy az emberi értelemnek és szívnek akár gyarlósága, akár romlottsága, és a' jóban való ingatagsága, az isteni kinyilatkozásnak déli nap fénye mellett is fog szűlni hitbéli tévelygéseket, botránkoztató czégéres vétkeket, mivel az embernek mindenkor szabadságában fog állani akaratajával élni, vagy visszaélni, és lesznek, kik avval a' józan ész és evangéliom ellenére visszaélendek.

Végre erkölcsi szempontomból ezeket látom józan értelemben nem lehet jóvá nem hagynom ama népszerű és közönségesen isméretes beszédmodot,

melynél fogva valamint a' köz bátorságra, úgy egyes személyeknek lelki s' testi boldogulhatóságokra nézve elégségesnek állítatik, ha valaki emberséges, vagyis jó erkölcsű ember; de ha hozzá teszik, a' mint az avval élők szinte csak nem közönségesen szokták: *bármit higgyen is valaki*, a' gondolkodás, és okoskodás' szükségkép szorító szabályainak kézzel tapíntható megsértésükkel, alapjaiból kiforgattatik az igazság. Mert czélt nem érhetni természetéhez szabott eszköz nélkül, hogy tehát czélt érhessünk, hogy becsületes, az az jó erkölcsű emberek lehessünk, hogy erkölcs által nyugodt lelkiismerettel élhessünk, míg Isten Ő sz. Felségének tetszik, hogy végre keresztényekhez nem illő rettegés vagy épen kétségbeesés nélkül meghalhassunk, és örökké boldogok lehessünk, hitünknek célirányosnak és köszirt erősségűnek kellek lenni. Ha valamely egyházi szerkezetnél fogva szükségképen ingadozik a' hit, és ezen alapult reménység, vagy isteni félelem, hiányzik ott az ösztön, melly a' gyarló embert Isten, önmaga, és embertársa, szentegyháza, és Hazája iránti kötelességeinek voltaképeni megismérésére, és gyakorta áldozatokkal járó teljesítésére hathatósan serkentesse. Mivel tehát általában ugyan azt hiszük, hogy egyedül csak a' K. Katolika Anyaszentegyháznak tanításbeli szerkezetében állhat eléggé erős lábón a' Keresztény hit és reménység, különösen pedig az Evangelikus Egyházakkal összehasonlítván, szinte csak abban találattik azon egyes hitbeli ágazat is, mellynél fogva hiszük, hogy a' valóságos Keresztényi Penitentiatar-tásnak szükséges része légyen a kereszttség után elkövetett halálos vétkeinknek egyenkénti meggyónása ezt pedig természeténél fogva az erkölcsiség ápolására igen célirányos eszköznek tudjuk lenni, lehetetlen, hogy az Anyaszentegyház azon leányának lépését erkölcsileg jóváhagyhassa, ki akár egyik nem-beli, akár leginkább valamennyi gyermekeinek annak kebelén kívüli neveltetésökben anyai legszen-
tebb kötelességét mintegy feledve megegyezik. Azon

gondolat, hogy nálunk is vannak rosszak, ott is vannak jók, őtet még nem nyugtathatja; mert a' mi rosszainkra nézve hozzá kell vala nékie gondolni: mennyivel rosszabbak, és számosabbak lennének ezek, ha annyi segéd eszközökkel nem élnének? És ugyan az Anyaszentegyház' e annak az oka? melly tanításbeli szerkezete által nem csak ösztönt nem ad a' hit, — és erkölcsbeni ingadozásra, hanem egyszersmind mind a' kettőt az emberi természethez képest, a' mennyiben ez religió által történhetik, leg-hathatósabban támogatja. — Amazokra nézve pedig lehet e azt az egyházi tanítás érdemének tulajdonítani, melly midőn velünk Krisztus Anyaszentegyházának a' hit és erkölcs dolgában hibázhatlanságát, hinni nem akarja, a' hitet alapjaiban megrendíti, a' Sz. Irasnak isteni tekintetét mind a' mellett is, hogy azt vallása' egyedüli kútfejenek állítja lenni, ledönti, és így az erkölcsiségnek religióbeli ösztöneit, a' mennyiben rajta áll, sarkaiból kiforgatja. Mennyit lehetne még mondani erkölcsi tekintetben Luther Mártonnak, az emberi akarat szabadságát különös könyvvel (*de servo arbitrio* ostromló, és az ágostai Hit vallásba is felvett tanításáról, kálvin Jánosnak ama kemény, — lehet mondani Istent káromló, — hitbeli czikkelyéről, melly szerint öröktől fogva minden feltétel nélkül, némellyek ugyan üdvösségre választattak, mások ellenben elvettettek, és kárhozatra rendeltettek, (*de absoluta praedestinatione*)? De mivel szívesen felteszem, hogy a' két Hitvalláson lévő mind azon Evangelikus polgár társaink, kikben az erkölcsi érzet parlagon nem maradt, az erkölcsiséget csirájában elfojtó, és minden tulajdonítást (*imputatio*) megsemmisítő ama tanoktól önként visszarettennek, káros hatásukat bővebben nem fejtegetem, hanem csak azt mondom: hogy valamint az istentelen katolikus hasonlíthatatlanúl rosszabb hiténél s' egyházi szerkezeténél, úgy ellenben a' jámbor evangelikus hasonlíthatatlanúl jobb vallási alkotványánál, és mivel egy, részről ugyan vannak szín-

lett katolikusok, más részről pedig vannak, kik személyes helyzetökben egyedül csak önnön hitvallásukat ismérhették Istentől eredettnek, és az ő tekintetéért ragaszkodnak ahhoz, igen bölcsen mondá már hajdan Sz. Agoston: hogy sok farkas van belől, és sok juh van kívül az Anyaszentegyházon.

Ezen hármasszemponthól nyert nézeteimnél fogva bátran kérdezheti Krisztus Urunk Magyar honi Jegyese, a' Magyar Katólíka Anyaszentegyház is: én Nemzetem Magyar Népem, mit vétettem néked, vagy miben szomorítottalak meg? Felelj nekem!

